

UDK/UDC: 34 (497.5) (091)~12~

352(497.5 Vinodol)~12~

Bojan Zoričić

VINODOLSKI ZAKON – NOVO TUMAČENJE POJEDINIH DIJELOVA

JEDNA REČENICA UVODA I ČLANA 4. VINODOLSKOG ZAKONA

Pri jednom čitanju Vinodolskog zakona, u potrebi reinterpretacije i sažimanja teksta za piscine, vodiča Marengo, Muzeja i galerije Novi Vinodolski, koristio sam sjajnu sintezu Josipa Bratulića (Vinodolski zakon 1288., Zagreb 1988.). Našao sam da je jedna rečenica uvoda Vinodolskog zakona dana u, po mojem mišljenju, površnom i pogrešnom tumačenju. Pažljivi čitalac, čakavac iz Vinodola to će drukčije pročitati. Rečenica glasi, po Bratuliću (Diplomatičko izdanje, str. 52):

"I ti vsi pisani na vkup skupleni od vole općinske i edinim pristanenem i nareenjem sabranim vse općini vinodolske ke budu zdola pisane vola ke su slišali od svojih stariih."

U tumačenju str. 73, to čitamo:

"I ti svi zapisani zajedno skupljeni općenitom voljom i jednodušnim pristankom i zbornom odredbom cijele općine vinodolske (zapisashe zakone) koji će se niže zapisati, koje su slušali od svojih starijih."

Lujo Margetić (Vinodolski zakon, Rijeka 1988. str. 13) tekst na suvremenom hrvatskom jeziku, to piše ovako:

"i ti svi navedeni, sakupljeni zajedničkom voljom i jednodušnim pristankom sabrali su naređenja cijele vinodolske općine koja se niže popisuje odnosno koja su slušali od svojih starijih."

U čakavskom će govoru nareenje biti: narejenje = pogodba, dogovor. "Naredit se, naredili su se" znači "nagoditi se, nagodili su se - postigli su dogovor¹." Ovdje se, dakle, ne govori o naredbi, kao u stavu 4. uvoda:

¹ Sokolić-Kozarić, Josip M., Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog, Rijeka – Novi Vinodolski 2003., str. 155: naredit 2. (se) – uskladiti se, dogovoriti se

"I nim narediš" ... već će "nareenjem sabranim vse općini vinodolske" značiti "općim dogovorom (konzensusom) cijele općine vinodolske"!

Rečenica dalje luči dvije vrste odredbi ("zakona"):

1. *"ke budu zdola pisane", dakle: "koje će se niže zapisati"*
2. *"vola ke su slišali od svojih stariih", tj. "ili koje su slušali (doznali) od svojih starijih", kakve znaju po čuvenju, iz nasljeđa – tradicije običajnog prava u Vinodolu.*

Ova posljednja rečenica uvoda Vinodolskog zakona sažima svu dramatiku donošenja – proglašenja ovog Zakona, a daje naslutiti tvrde perspektive života pod (novim) feudalnim gospodarima Vinodola².

Uvod je utvrdio kad je zakon donešen, zašto i po kome se donosi ("želeći one stare dobre zakone u potpunosti sačuvati...skupiše se svi zajedno...pred osobom toga istoga kneza Leonarda,... izabrani biše iz svakoga grada vinodolskoga")³, a slijedi i popis "vinodolskih ljudi" iz svih devet gradova Vinodola.

Zaključujemo ono što nije izrijeком napisano: da se zakon donosi željom i inicijativom feudalnih gospodara Vinodola, u potrebi reguliranja odnosa sa vinodolskim općinama, u Novom Gradu – na feudalčevu "domaćem terenu"⁴, a da detaljni popis prisutnih služi tome da dade legitimitet skupštini od 6. siječnja 1288., navodeći sve prisutne predstavnike gradova Vinodola koji su se usuglasili – "naredili" oko odredbi ("zakona") predloženih od feudalca i onih koje su sami dali zapisati onakvima kakve su im poznate od starine. Sve to sažima ova, zaključna rečenica uvoda Vinodolskog zakona.

Dok Bratulićevo rješenje nalazi zbornu odredbu tamo gdje se govori o općem dogovoru, a ne luči ni dvije vrste odredbi ("zakona") koje se navode (novele – intervencije u pravne tradicije u Vinodolu koje unosi feudalac i odredbe koje unose Vinodolci, kao poznate im od starine), Margetićevim se rješenjem "sabiru naređenja cijele vinodolske općine"...

Tu rečenicu treba, u tumačenju, čitati ovako:

"I ti svi zapisani sakupljeni su općenitom voljom, jednodušnim pristankom i općim dogovorom svih općina vinodolskih (o zakonima) koji će se niže zapisati ili koje su slušali od svojih starijih."

² J. Bratulić, 5: Naravno da je feudalac, ("gospodin knez prirodni") postavljao znatne zahtjeve komisiji, nastojeći utvrditi svoje ovlasti i učvrstiti utjecaj u Vinodolu. O tome posebno govori član 57,...članovi 70, 74, i posebno član 75.

³ Po J. Bratulić, 71

⁴ N. Klaić, Vinodol str. 112, Barada: Bribir – arhiprvad, L. Margetić, VZ, Raščlambe str. 76, 79.

JOŠ NEKOLIKO NOVIH TUMAČENJA

Mišljenja sam da su se još poneka rješenja i prijepori u tumačenju mogli elegantnije riješiti na jezičnom planu:

1. Bratulić je valjda konačno citirajući M. Laginju⁵ stavio "točku na i" rasprave o kmetovima. Dodao bih da je još živa govorna tradicija u Ledenicama gdje izraz **kmet** označava imućnika, tj. gazdu. U istovjetnom značenju ga pamtim iz novljanskog čakavskog govora svoje bake Marije Zoričić-Peričike.

Na Laginju se, ipak, valja vratiti želimo li kvalitetno riješiti čitanje čl. 4., po Bratuliću (Diplomatičko izdanje, str. 53):

"Iošće: onda kada pojde gdn biskup, tada ima poiti s sedmimi koni pojidi, osmo valižnik."

Matko Laginja (Vinodolski zakon, Književna djela i rasprave, Pula – Rijeka 1983., str. 324):

Pojid je ondje i danas živuća riječ, znamenuje : ono što nam brige, posla zadaje...

Pojid, pojidat se = briga, brinuti se (Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog, Josip M. Sokolić,... str. 212).

Dakle zanemariti treba sva dosadašnja rješenja i spekulacije u tumačenjima, kao: "s sedmimi konji poji (z) di" ili "pojizda je ophodnja na konjima, kavalkada..." (Bratulić 74, 75), "pojidi" treba čitati "brige" (tereta, računa) općine.

Član 4., u tumačenju, treba čitati:

Nadalje : kad putuje gospodin biskup, ima ići sa (najviše) sedam konja na brigu općine, i osmim teglećim.

Sa čakavskim imamo problema i nadalje, u fusnoti na str. 74., Bratulić: čl. 7 kako j, u rkp. Vjerojatno je pisalo: kako je.

Nije, jer nije moguće. U našem će se čakavskom samo tako i pisati: **kako j.**

2. Potvrdu rješenja hram = spremište, kao u čl. 7., naći ćemo u čakavskom glagolskom obliku hranit = spremi, sakriti, ali i u slovenskom (kranjskom, rekli bi naši stari), s kojim čakavski dijeli povelik jezični fond: shramba = spremište.

U slovenskom se može naći potvrdu izraza strići, iz čl. 15. u značenju služiti, slov. strežba, streči = služenje, služiti.

Dakle: **Svaki pop dužan je stražu služiti...**

⁵ J. Bratulić, 15, fusnota, pod 21.

U slovenskom ćemo naći potvrdu za **priču** iz čl. 22. i 53. (ne čl. 20., kako stoji u fusnoti na str. 81, Bratulić): priča, pričati, pričanje = svjedok, svjedočiti, svjedočenje.

3. Tamnih mjesta u tumačenjima odredbi Vinodolskog zakona ima još. Bratulić nalazi da nije jasan sinonim malik – macarol iz čl. 1.

Zašto tu ne citirati Laginju (VZ, str. 323.): **"A njegovu maljiku (žaknu koji nosi malj – štap) samih 15 bolanča benet. novca."**

Toliko od mene u brušenju interpretacija Vinodolskog zakona. Cij. akademika g. Luju Margetića upozorio sam, u saznanju da je u pripremi njegova knjiga Vinodolski Zakon, Rijeka, 1998., u telefonskom razgovoru na ovakvo moje čitanje, tj. uočenu grešku u tekstu interpretacije uvoda Vinodolskog zakona. Odgovorio mi je: "Hvala Vam lijepa, knjiga je sad već tiskana...znate, samo je Bog nepogrešiv!"

Sažetak

Autor nalazi pogrešku u tumačenju jedne rečenice uvoda i člana 4. Vinodolskog zakona (1288.) i nudi novo rješenje u skladu s jezičnom tradicijom i jezikom današnjih vinodolskih čakavaca (narejenje = pogodba, dogovor). U nastavku analizira još neka usvojena rješenja za koja nudi nova tumačenja (pojid = briga, strići = služiti).

Ključne riječi

Vinodolski zakon, novo tumačenje, čakavski jezik.

Summary Bojan Zoričić **More about the Vinodol Statute**

The author finds an error in the interpretation of one sentence from the introduction. The statute is written in the Chackavian dialect in Vinodol in 1288. The transcript dates from the 16th century. The introduction of the Vinodol statute, article 4 and some other provisions can be better interpreted according to today's Chackavian speakers. A new proposal for its reading is given (narejenje= agreement, pojid= worry, strići= to serve).

Keywords

Vinodol statute, interpretation, statute language, Chackavian.

Literatura

Josip Bratulić, Vinodolski zakon 1288. – Faksimil, diplomatičko izdanje, kritički tekst, tumačenje, rječnik – Zagreb 1988.

Lujo Margetić, Vinodolski zakon, Rijeka 1998.

Nada Klaić, Vinodol: od antičkih vremena do Knezova krčkih i Vinodolskog zakona, Pazin – Rijeka 1988.

Josip M. Sokolić – Kozarić, Gojko M. Sokolić – Kozarić, Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog, Rijeka – Novi Vinodolski 2003.

Matko Laginja, Vinodolski zakon, Književna djela i rasprave, Pula- Rijeka, 1983, str. 307-325.

Autor

Bojan Zoričić, Novi Vinodolski, u slobodno vrijeme bavi se istraživanjem kulturno-povijesne baštine ovoga kraja.